

LA SORĈOLERNANTO

de W. P. ROELOFS (Nederlando).

Vi eble konas la poemon de Goethe, ĉu en la originalo, ĉu en la traduko de nia majstro de l' poezio, Kalocsay, pri la lernanto de sorĉisto, kiu, opiniante ke li jam sufiĉe kompetentas pri la arto de sorĉado, foje kiam la majstro forestas, mem volas praktiki tiun arton. Li elparolas sorĉoformulon, kaj balailo ekiras por alporti akvon. Sed, kiam plenas la bankuvo, ho ve!, montriĝas ke la sorĉlernanto ne scias la formulon por haltigi la balailon, kaj ekestas inundo. Fine, en malespero, la fuŝsorĉanto prenas hakilon kaj per ĝi li hakas la balailon en du partojn, kaj la rezulto estas ke nun ambaŭ partoj alportas akvon. Fine revenas la majstro, kiu haltigas la katastrofon.

Oni povas interpreti ĉi tion jene: la sorĉlernanto estas la homo, la majstro estas la naturo. La homo emas supertaksi siajn konojn, sciojn kaj povojn, kaj arogas al si la rolon de „providenco“, kaj pro sia miopeco, pro la nesufiĉeco de siaj scioj, pro sia avido, pro tio ke mankas al li sufiĉa konscio pri respondecado, kaj ĉar en sia vanteco li senlime supertaksas sin mem kaj sian rolon en la universo, li jam de antaŭ longe perturbis kaj disrompis ĉiajn ekvilibrojn, kaŭzante tiel ĉiajn katastrofojn kiuj bumerange trafas lin mem. Tiel la homo, jam de antikvaj tempoj, kiam li fariĝis terkulturisto, pro siaj rabkultivaj metodoj komencis kaŭzi erozion. Iam fekundegaj regionoj nun estas dezertoj, kaj ne sufiĉas la elparolo de sorĉformulo por retransformi tiujn dezertojn en la fruktodonan teron kiu iam ili estis. Nur antaŭ-tre-ne-longe la homaro civilizita ekkonsciis, ke tiel ne povos daŭri, ke tiel ĝi endanĝerigas sian tutan ekziston.

La pasinta jarcento eltrovis la mikrobojn kaj la infektajn malsanojn, kaj tio kondukis al la moderna higieno, al la malinfektiloj, al la forbrulo kaj la forlavo de niaj forĵetaj kaj ekskremento, kaj al la cindrigo de mortintoj en la okcidentaj landoj. Sed feliĉe jam oni komencas kompreni, ke tiel oni igas la teron malhavi tion, kion ĝi bezonas por resti sana kaj fekunda.

Aliparte, tamen, la homo ankoraŭ daŭrigas la disrompon de ekvilibroj biologiaj, kaj kun zorgo ni devas demandi nin: kiom longe daŭros, ĝis oni konstato ke per tio oni ree iras vojon malĝustan: oni luktas kontraŭ parazitoj de niaj nutro-kreskaĵoj kaj fruktoj per ĉiaspecaj venenoj, inter kiuj troviĝas eĉ arsen- kaj plumb-havaj, kaj per tio trafas ne nur la parazitojn celatajn, sed ankaŭ aliajn por ni utilajn organismojn, kaj sendube ankaŭ nin mem!

La modernaj kuracistoj — kun escepto de kelkaj malmultaj — estas tuj pretaj apliki al siaj pacientoj ĉiaspecaj kemiaĵoj kiujn liveras grandkvante kaj en kreskanta vario kapitalisme organizita farmacia industrio. Ke por sani, unuavice ni devas tiel vivi kaj tiel nutri nin, nutri nin per sanaj, nevenenitaj produktaj de sana grundo, ke sano estas rezulto natura kaj malsano nur escepta okazaĵo, tio estas vero antaŭ kiu la homaro kredas ankoraŭ povi fermi la okulojn. Per grandskala aplikado de multspecaj malinfektiloj, vakcinoj, ktp. oni sukcesis ege malmultigi la infektajn malsanojn. Tamen, aliparte oni devas

konstati zorgovekan plioftiĝon kaj plimultiĝon de ĉiaj malsanoj degeneraj, kontraŭ kiuj la medicino kredeble vane luktas, se ĝi ne instruos la homaron vivi kaj nutri sin pli prudente. Oni studu la ekzemplon de la hunzoj, gento en Himalajo, „la popolo kiu ne konas malsanecon“ (Dr Ralph Bircher: „*Hunsa, ein Volk das keine Krankheit kennt*“).

En la nuna tempo la problemoj de „loĝantaro kaj nutraĵo“ troviĝas en la fokuso de la intereso, kaj ĉi tiu numero de Scienca Revuo estas al ĝi dediĉita. Temas pri tio ke ni devas produkti laŭkvante sufiĉe da nutraĵo por satigi la homaron, sed ankaŭ pri tio ke la nutraĵo estu bona laŭkvalite, kio signifas, ke ĝi igu kaj tenu nin sanaj. Tiu ĉi lasta afero rilatas al la kulturmetodoj, al la traktado de la grundo, al la uzado aŭ ne-uzado de ĉiaspecaj venenoj, al la industria fuŝado de la produktaj de la tero, kaj al la prudento de la mastrino kiu fine traktas ĝin en sia kuirejo.

Ja se en Azio kaj Afriko la kvanta flanko de la problemoj per amasaj malsatmortoj sin trudis al la atento de la homaro, en la okcidenta mondo, kaj kredeble ĉefe en Usono la miskvalito de la nutraĵoj jam fariĝis minaca, sub-surfaca danĝero.

Ni turnu nin al la laŭkvanta flanko. Ĝi havas plurajn aspektojn. Oni devas produkti sufiĉe, kaj do, se necese, pliintensigi la uzadon de la grundo, transiri de brutbredado al agrokulturo (kun kultivado de grenoj, terpomoj, ktp. por senpera homa uzo), kaj plue al ĝarden- (aŭ: horto-) kulturo (kun kultivado de legomoj kaj fruktoj), ĉar uzado de la tero en ĉi tiuj lastaj manieroj ebligas produkti sur donita peco da tero multe pli da nutraĵo por homa uzo, ol la brutbredejoj. Komprenibile oni devas laŭe ŝanĝi siajn nutroakutojn. Tial, kiel ni jam legis, en Hindujo oni jam propagandas partan anstataŭigon de rizo kiel nutraĵo, per ĝardenkulturaj produktaj.

Sed ne sufiĉas, ke oni povas produkti sufiĉe. La bezonantoj ankaŭ devas esti aĉetkapablaj. Oni scias, ke en Ameriko estas grandaj nutrajprovizoj (ĉefe greno), sed la malsatantaj azianoj ne povas ĝin aĉeti, kaj tial, se Usono ĵetus tiujn provizojn en la merkaton, la rezulto estus katastrofa falo de grenprezoj, ruiniĝo de la grenkultivistoj, dum, kiel antaŭe, la azianoj mortus de malsato. Kaj tamen, tiel malgrandaj estas tiuj provizoj, ke, se Usono fordonacis ĝin al la malsatantoj, montriĝus ke ĝi estas nur malgranda frakcio de la kvanto efektive bezonata.

Por ekonomia prospero necesas, sed nepre ne sufiĉas, ke ni estu ekipitaj per bona kaj efika produktilaro. Nepre necesa komplemento de ĉi tio estas, ke la ŝtato zorgu ke la mono taŭge cirkuladu, ke la eĉetopovo de la publiko estu adekvata. (Oni vidu mian artikolon en Scienca Revuo 5 25-45).

Restas, fine, danĝera temo. La homo sukcese malpliigis la infektomalsanojn. Esperu ni, ke li sufiĉe frue malkovros kiel li vivu sane, evitu suferi de reŭmatismo kaj morti de kancero, ke li ellernos „la arton fariĝi centjara“. Tiam li estos venkinta siajn kontraŭulojn, la unuĉelajn, kaj la plievolutajn, kaj eĉ la virusojn kiuj lin minacas. Kio kaj kiel tiam? Ankoraŭ ĉe granda parto de la homaro la nasko-poo estas tre alta, kaj, kie tiel estas, ĝenerale — sed jam ne ĉie! — la morto-poo ankoraŭ estas ankaŭ alta. Kio okazas, se

daŭras la naskado, sed ĉesas la pereoj, tion oni spertis kun la kunikloj en Aŭstralio. La kuniklo en Aŭstralio, tamen, havas unu tre danĝeran malamikon: la homo. Sed kiam la homo estos en pozicio simila al tiu de la kunikloj en Aŭstralio, kiun malamikon havos li, se li plu kaj plu multigados sin sur tero? Estas nepre klare, ke tiu procezo ne povos daŭri. La kreskokurbo de la homaro similos al ĉiuj aliaj kreskokurboj, kaj fine ĝi asimptote proksimiĝos al ia maksimumo — almenaŭ se la sorĉlernanto per siaj atombomboj ktp. ne kaŭzos tian katastrofon, kia neniiĝas kaj atingajojn kaj eblojn. La grava demando ĉe tio estas nur: kio finfine limigos nian nombron: ĉu nia prudento, kiu instruas nin, ke ni devas ne kunikle multigi nin, se ni ne pereu kunikle? Aŭ ĉu nia malprudento, kiu en tiu ĉi kazo kutimas sin vesti per la mantelo de la moralo, nia malprudento, laŭ kiu ni daŭrigas multigi nin kunikle, lasante al la providenco restarigi la ekvilibron kiun ni perturbis? Ne dubu: la providenco nepre tion faros. Se ni ne libervole kaj konscie adaptos nian nombron al la ebloj, ni kreos la kondiĉojn kiuj iĝos nin perej kiel la kunikloj, kaj tiel ekvilibro reestabliĝos.

008 : 222.11 (IV, 9).07

KONFLIKTO INTER CIVILIZOJ; BIBLIA STUDIO

far

D-ro Inĝ. G. HAMMING.

Kaj la Eternulo diris al Kain: Kie estas via frato Habel? Kaj tiu diris: Mi ne scias; ĉu mi estas gardisto de mia frato?
Genezo 4:9

En la nuna tempo la homaro havas kelkajn rimedojn por formi sian mondbildon. Ne hazarde mi diras „homaro” do ne „homoj”. Ne nur la homoj pensas kaj sentas, sed ankaŭ la homaro kiel tuto; ĝiaj ideoj formiĝas, flugante de unu menso al alia. La ĉefaj rimedoj, kiujn la homaro uzas por atingi klarecon, estas la scienco kaj la arto. Per la scienco la homaro kontrolas ĉu la estantaj asertoj povas esti veraj; per la arto la homaro serĉas kaj trovas novajn ideojn. La arto ofte sugestas la konceptojn, kiujn la scienco poste kontrolas. Ekz. „La mondo ne havas atendejon” far Maurits Dekker pensigas pri la jura problemoj, kiu rajtas pri eltrovaĵoj, ĉu la dungita esploristo ĉu la dunginta ŝtato.

Grava parto el la artaro estas la literaturo. En niaj tagoj plej impone rolas la romanoj kaj noveloj. Iusence tiuj formoj estas pli malpli novaj en la Eŭropa civilizo. Dum la 18a jarcento kaj antaŭe oni apenaŭ aŭ tute ne konis ilin.

Tamen la novelo jam estas tre malnova formo. Mi nur memorigu pri la novelo pri Jona, la profeto kiu rifuzis prediki en Nineve. Li fuĝis trans la maron, sed oni dronigis lin. Feliĉe li eniĝis en stomakon de fiŝego, kiu poste sputegis lin sur la marbordon ktp.

Generale romanoj kaj noveloj ne pretendas esti science veraj. Ili nur volas sugeste vidigi kelkajn trajtojn de la realo. Nur tiuj specialaj trajtoj devas esti veraj. En la periodo el la okcidenta civilizo kiam oni forĝis tian literaturajn formojn, oni povis kredi ke tiaj rakontoj kia tiu pri Jona postulas ankaŭ sciencon kredon. Nun same kiel antaŭ la evoluo de la scienca pensmaniero, oni pli bone komprenas la esencon de la koncernaj literaturaj formoj. Ja la libro pri Jona estas flama protesto kontraŭ la tro naciisma religio de la Juda popolo. Oni povas ŝategi la tendencon de la novelo, kiu havas tre streĉan formon.

Sendube la verkinto de la libro Jona jam sufiĉe distingis inter scienca vero kaj nura tendenco, li sciis ke li verkas nur novelon. Tamen multaj aliaj aŭtoroj tion ne sciis. Ili verkis historiajn romanojn, pli ĝuste: historiajn novelojn. Eĉ por ni estas tre malfacile scii la historiajn okazojn el nia propra epoko. Kiel fakte estiĝis la du grandaj mondaj militoj? Ĉu la komenco estis ĉe iu murdo sur la Balkano; ĉu la komenco jam estis ĉe la disrabo de la kolonioj; ĉu eble alia gravaĵo aŭ malgravaĵo estis la komenco? Same ni konstata ke Usonanoj ne scias kio okazas en Sovetio, kaj inverse. Tiel ankaŭ en malnovaj tempoj oni apenaŭ sciis la okazojn el sia propra epoko, kaj oni nepre ne sciis la detalojn pri la antaŭaj periodoj, nek la ĉefajn gravajojn.

Eĉ se iu sciis la faktojn el sia propra tempo li nur rakontus al siaj infanoj tiujn, kiuj lin interesis. Oni ja ne povas memori kaj rakonti senlime. Ankaŭ la idoj kribras laŭ sia gusto. Tiele post cent aŭ ducent jaroj la historiaj rakontoj per sia formo kaj per sia ekzisto spegulas la popolan animon, kaj speciale tiun de la rakontanto.

Nu la plimulto el la malnovaj historiaj rakontoj ekzistadis dum longaj periodoj nur per buŝa tradicio. Oni ja ne povis kontroli ĉu la komenco de iu rakonto estis en iu fabelo ĉu en iu okazaĵo. Eĉ oni apenaŭ serĉis la kontrolon; ĉar oni pli malpli ŝatis la rakontojn kiel ni ŝatas historian romanon, per ĝi ni volas kontentigi nian scivolon kaj samtempe ni volas morale nutri nin.

En nia epoko ni havas la sciencon taskon vidigi la problemojn de la malnovaj popoloj pere de iliaj rakontoj. Ĉi-kaze mi volas esplori la rakonton el Genezo 4 pri la kverelo inter Kain kaj Habel. La ĉefan demandon el la rakonto mi mote metis super la artikolon.

Karakterize por la rakonto estas ke oni indikas Dion per la nomo Jahveh (Eternulo); tio ne okazas ekz. en Genezo 1. Laŭ la nunaj opinioj tiu trajto (kaj kelkaj aliaj) indikas ke la rakonto estas parto el kolekto, kiun oni kunigis ĉirkaŭ la tempo de David. Kredeble la rakonto mem tiam jam estis malnova; ĝi povas veni el la nomada periodo de la Izraelidaj gentoj.

Por kompreni la rakonton oni sciu jenajn faktojn. Sudoriente de Kanaan (la Juda lando) estas la Araba dezerto. En tiu dezerto loĝas nomadaj gregistoj. Ĉirkaŭ la dezerto estas pli fekundaj regionoj (Kanaan, Babelio ktp.). Tie loĝas nenomadaj agristoj, kaj tie formiĝas urboj. La urba civilizo laŭ niaj urbecaj normoj estis pli kultura ol tiu de la gregistoj; sed kio estas krudo, kaj kio estas dekadenco?